

Nánay István: Profán szentély

SZÍNPAD A KÁPOLNÁBAN

Alexandra/ELTE Egyetemi Színpad Alapítvány, Pécs, 2007. 231. old. á. n.

2007. október 31-én lett volna 50 éves a budapesti Egyetemi Színpad, de a születésnapon az ünnepelt nem lehetett jelen, mert működését az egyetem 1995-ben felfüggesztette.

Az ELTE hallgatói ennek ellenére is méltón óhajtottak megemlékezni a jubiláltról. *Váltások* címmel ünnepségsorozatot szerveztek, amely magába foglalta az Egyetemi Színpadok Jubileumi Szemléjét, az ESZ történetét bemutató kiállítást, beszélgetéseket egyes korszakainak jeles képviselőivel, a róla szóló filmek vetítését, diák drámaíró pályázatot és nem utolsósorban a jubileumi záróműsort a Merlin Színházban. Országos záróakkordként a nemzet színháza is otthont adott az ünnepelőknak (akkor még Jordán Tamás, egykori ESZ-es volt az igazgató), mintegy pecsétet téve a már lezajlott folyamatra, melynek során a színpad egykori, a hivatalos kultúrpolitika által éppen csak megtúrt szereplői a perifériáról a centrumba jutottak. A jubileumi év legjelentősebb hozadéka, eredménye mégis a *Profán szentély*, amely dokumentálja a színpad majd negyven évét, és feltárja azt a hálózatot, kapcsolatrendszert, amelyben a színpad alkotói létezhettek vagy éppen hallgatásra kényszerültek.

A könyvnek is megvan a maga története. A jubileumi év februárjában az ELTE Egyetemi Színpad Alapítvány kuratóriuma felhívást tett közvé az ESZ-ről szóló kötet kiadásának támogatására. A felhívás sikeres volt, a támogatók névsora a könyv utolsó oldalán olvasható. Megírására Nánay István színház-történész, tanárt, színikritikust kérték fel, aki a színpadi történéseknek nemcsak nézője volt szinte a kezdetektől, hanem évekig maga is részt vett az Universitas Együttes munkájában. Ez a helyzet persze kockázatot is rejtett magában: szubjektív beszédmódot a „beszéljenek a tények”

helyett, könnyes nosztalgizást esetleg rózsaszín szemüveg mögül. A szerzőnek ezt sikerült elkerülnie, könyvének nem kevés erénye közül az egyik épp a már-már száraz, tényközlő, krónikás hangnem, amelyből Nánay ritkán lép ki, de akkor nagyon is indokoltan.

Tárgyilagossága lehetővé teszi, hogy az olvasó maga vonja le a következtetéseket. Nem bombáz bennünket a „sajnos ez történt, micsoda veszteség” típusú megállapításokkal, hanem dokumentumokat közöl, adatokat, eseményeket, folyamatokat ismertet.

Feltárul az Egyetemi Színpad keretében létrejött különböző formációk (Universitas Együttes, majd Gropius Társulat, Balassi Szavalókör, ELTE Vizuális Műhely, ELTE ének-és zenekar, tánckar) mindennapinak ugyancsak nem nevezhető története. Beszámolót kapunk a filmtörténeti sorozatokról, a premier előtti filmbemutatókról, a hanglemez-bemutatókról, az irodalmi műsorokról, az első magyar happeningről és a legnevesebb magyar zenekarok, énekesek koncertjeiről. Az *Előzmények, kezdetek* után a *Fénykor* az egyes formációk kiteljesedéséről szól, majd a befogadó színház-zá vált Színpad története következik (*Változó szerepben*).

A könyv forrásanyaga rendkívül széles körű. Nánay idéz különböző napilapok és folyóiratok cikkeiből, rádióműsorokból, a színpadról és egyes szereplőkről szóló történeti munkákból, filmekből, az Egyetemi Tanács, a Rektori Tanács jegyzőkönyveiből, a különböző megbízatást, tisztséget viselők leveleiből, feljegyzéseiből, úti jelentéseiből, Fodor Tamás magánarchívumából, az Egyetemi Színpad iratanyagából, a szigorúan titkos ügynöki jelentésekből és nem utolsósorban interjúalanyainak szóbeli közléseiből. A különböző forrásokból Nánay mesteri érzéssel szerkeszt, alig venni észre az átmenetet az egyikből a másikba. A szellemes tördelésnek köszönhetően (a felhasznált irodalom nem a lap alján, nem a könyv végén, hanem az idézet befejeztével rögtön a margón olvasható) azonnal megtudhatjuk, kitől vagy miből való az adott szöveg. Nánay nem enged elveszni az adatokban, tudjuk követni a folyamato-

kat. A kiemelések, hangsúlyozások és ellentétek egy percre sem engedik lankadni a figyelmet. Végigkísérhetjük többek között a megszülető formációk vezetőinek kinevezését, majd számos esetben durva, brutális leváltását, az Universitas fesztiválgyőzelmét, majd előadásainak betiltását, a Forrás Kör előadójának kiszorítását a pesti színpadról, Cserhalmi Anna, Mezei Mária és Latinovits Zoltán közös előadóestjének pártszemponatok szerinti átalakítását – és a sor vég nélkül folytatható. Belelátunk az állami kulturális politika és az egyetem gépezetébe, amely működni engedte vagy korlátozta a társulatokat.

A kilencvenes években megváltozó körülmények között nem lett rózsásabb az ESZ helyzete. A *Végjáték* című fejezet a kötet legkomorabb, legszomorúbb olvasmánya, de nem ez marad meg az olvasóban, hanem azok az értékek, melyeket a színpad egymást követő generációi létrehozottak, a hatalmas energia és küzdeni tudás, amellyel folytatták alkotómunkájukat.

A kötet könyvészeti szempontból is kiemelkedő. Molnár István mind a borítót, mind a könyvbelsőket illetően a szép könyvek versenyén dobogós könyvet tervezett. A barna tónusú fotók illenek az ünnepelthez, az örök időbe állítják a szereplőket. A DVD-melléklet izelítőt nyújt az előadásokból, koncertekből s csak azt sajnálhatjuk, hogy nem készülhetett belőle több. A *Profán szentély* lenyűgöző kulturális tárháza a mögötte zajló mikrohistóriákkal együtt tanúsítja: támadjon bármilyen ordas eszme vagy globalizált gagyi, a küzdelem az értékekért nem reménytelen.